

Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se

Staten och kommunsektorn – samverkan, självstyrelse, styrning (SOU 2024:43)

Er beteckning: Fi 2024/01460

Länsstyrelsen i Västmanlands län har tagit emot rubricerad remiss och lämnar nedanstående remissvar.

11.9 Samverkan inom olika verksamhetsområden

Utredningens bedömning: Samverkan inom det regionala utvecklingsområdet är i huvudsak lämplig men kan utvecklas. Mer specifika krav på samverkan i olika uppdrag och uttalade krav i myndighetsinstruktioner på vad som förväntas av olika aktörer inom det regionala utvecklingsområdet kan bidra till att förenkla samverkan. Länsstyrelsernas kompetens på området kan tas till tillvara i högre utsträckning genom att statliga myndigheter i t.ex. regeringsuppdrag ges i uppdrag att samverka med länsstyrelserna.

Länsstyrelsens synpunkter

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning om att samverkan inom det regionala utvecklingsområdet i huvudsak är lämplig, men kan utvecklas och förtydligas. Länsstyrelserna, och andra statliga myndigheter, bör kunna ges tydligare uppdrag som syftar till att förverkliga regeringens politik på regional nivå. Länsstyrelsen vill här särskilt peka på de begränsningar som nuvarande styrning av myndigheterna innebär, dvs. att dessa ska bidra till den regionala utvecklingspolitikens mål. Länsstyrelsens bedömning är att det finns en risk i att myndigheter beskriver hur deras verksamhet förhåller sig till målet och i realiteten mindre hur verksamheten utformas och anpassas för att bidra till målet. Länsstyrelsen anser därför att denna styrning bör kompletteras med en styrning där myndigheter tydligare styrs in i att medverka i regionala processer av betydelse. Ett exempel i sammanhanget är att myndigheter därmed skulle

förväntas att aktivt medverka i processen för framtågande och genomförande av programmen inom EU:s strukturfonder.

SOU 2024:29, *Goda möjligheter till ökat välbstånd*, bedömer att flytten av det regionala utvecklingsansvaret från länsstyrelserna till regionerna bör utvärderas. Utvärderingen bör bedöma effekter och behovet av eventuella förändringar, men även hur reformen har påverkat länsstyrelsernas möjlighet att göra breda avdömningar i tillståndsfrågor och frågor som påverkar samhällsutvecklingen. Detta utreds nu i ”*Den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken*” som ska läggas fram den 14 juni 2026. Vi vill i detta sammanhang återknyta till länsstyrelsernas gemensamma utredning *Framtidens länsstyrelse* där vi gör bedömningen att om samverkan mellan länsstyrelserna, kommunerna och regionerna verkningsfullt ska kunna bidra till en hållbar regional utveckling behöver parterna kunna samverka och samtliga bidra med resurser. Länsstyrelserna behöver legitimitet, mandat och ekonomiska resurser för att kunna uppfylla statens mål på den regionala nivån och för att kunna vara en samarbetspart till regionerna och andra i det strategiska tillväxtarbetet och regionala utvecklingsarbetet. Detta är en förutsättning för att länsstyrelserna kunna göra sammanvägningar utifrån alla tre hållbarhetsperspektiv, socialt, ekologiskt och ekonomiskt.

Länsstyrelsen delar även utredningens bedömning om att mer specifika krav på samverkan i myndighetsinstruktioner och olika regeringsuppdrag till myndigheterna samt uttalade krav på vad som förväntas av olika aktörer skulle kunna bidra till att förenkla samverkan, samt att länsstyrelsernas kompetens på området bör tas till tillvara i högre utsträckning genom att statliga myndigheter ges i uppdrag att samverka med länsstyrelserna. Länsstyrelsen anser att det är av stor vikt att styrningen utgår och utformas utifrån en målsättning om en samordnad stat på den regionala nivån. Den nuvarande styrningen är inte tillräcklig på den punkten.

Länsstyrelsen anser liksom utredningen att inom det regionala utvecklingsområdet är behovet av samverkan stort. Det medför krav på en tvärsektoriell styrning. Länsstyrelsen vill här peka på behovet av en årlig uppföljning av hur den tvärsektoriella styrningen och av myndigheterna de facto fungerar i den regionala kontexten. Därmed ges förutsättningar för att vid behov anpassa styrningen av myndigheterna.

11.10 Länsstyrelsernas roll i samverkan

Utredningens bedömning: Samverkan mellan kommunsektorn och länsstyrelserna är i huvudsak lämplig men bör utvecklas. Länsstyrelsernas roll som länk mellan regeringen och framför allt kommunerna behöver förtydligas och förstärkas. Länsstyrelsernas roll i samverkan bör stärkas genom inrättandet i varje län av ett regionalt råd för samverkan och informationsutbyte. Det krävs också tydliga uppdrag till statliga myndigheter att involvera länsstyrelserna i arbetet som berör kommuner och regioner.

Utredningens förslag: Inom varje länsstyrelse ska det finnas ett organ som benämns det regionala kommunrådet. Rådet ska vara ett organ för samverkan och informationsutbyte. Det regionala kommunrådet ska bestå av landshövdingen som ordförande och representanter för kommunerna och regionen i länet. Ledamöterna i det regionala kommunrådet ska utses av landshövdingen.

11.10.1 Iakttagelser om förutsättningar för ändamålsenlig samverkan

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det regionala perspektivet och intresset i vissa fall kräver ett kompletterande statligt perspektiv. Vi vill mena att båda perspektiven är viktiga och behövs för regional utveckling.

Vidare anser Länsstyrelsen att det är bra att utredningen framhåller betydelsen av att det finns bestående samverkansstrukturer som kan användas för samverkan.

Länsstyrelserna och arbetet med Agenda 2030

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att länsstyrelserna skulle kunna ta en mer aktiv roll i att stötta kommunsektorn när det gäller arbetet med Agenda 2030 och att det kräver ett tydligare mandat och finansiering. Agenda 2030 är bra plattform för arbete med tvärsektoriella frågor och att arbeta med såväl målkonflikter som målsynergier regionalt och lokalt.

11.10.2 Länsstyrelsernas roll i samverkan behöver stärkas

Länsstyrelsen stödjer uppfattningen att regeringen bör överväga ett förtydligande i länsstyrelseinstruktionen om att länsstyrelsen ska företräda regeringen i länet och bidra till länens utveckling.

Länsstyrelsen delar utredningens i bedömning om samverkan mellan kommunsektorn och länsstyrelserna och att länsstyrelsernas roll som länk mellan regeringen och kommunerna behöver förtydligas och förstärkas.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att statliga myndigheter behöver tydligare uppdrag gentemot länsstyrelsen. Detta regleras för länsstyrelsernas del i Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion. Utifrån det perspektivet behövs en ömsesidig involvering och samverkan i arbetet som berör kommuner och regioner.

Genom att inrätta ett regionalt råd för samverkan och informationsutbyte i varje län stärks relationerna mellan kommunerna, regionen och staten, representerad av länsstyrelserna. Detta ger fördelar för både kommun, region och stat. Länsstyrelsen ser det regionala kommunrådet som ett viktigt forum för att främja samarbete, snarare än att enbart förstärka länsstyrelsernas egen roll. Länsstyrelsen anser att förslaget om att det ska finnas ett organ för samverkan och informationsutbyte inom varje länsstyrelse är bra och bör genomföras.

Länsstyrelsen anser att regeringens förväntningar på rådet bör göras tydligare i författning och regleringsbrev. I utredningen uppmärksammas regeringens behov av att länsstyrelserna kanalisera information om tillståndet i kommunerna till regeringen. Länsstyrelsen anser att det vore olyckligt om fokus i rådet är att

transferera information. Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att länsstyrelserna bör ges en mer framträdande roll som företrädare för det statliga inflytandet inom länet. Länsstyrelsen anser därför är av vikt att myndighetens arbete i rådet ges förutsättningar för detta.

Länsstyrelsen ställer sig även bakom att rådet ska ledas av landshövdingen och att representanter med mandat för kommuner och region i länet deltar, samt utses av landshövdingen. Länsstyrelsernas förutsättningar är olika. Det är således viktigt att länen ges möjlighet att skapa samverkanslösningar som är ändamålsenliga utifrån respektive regionala förhållandena.

Länsstyrelsen anser att det är av stor vikt att resurser tillförs för uppgiften att ansvara för ett regionalt kommunråd.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har sedan lång tid tillbaka en bred samverkan med en mängd olika aktörer i länet genom flera olika samverkansråd som leds av landshövdingen:

Länsstyrelsen föreslår att det regionala kommunrådet får en annan benämning, så att det mer tydligt skiljs från begrepp som används i termer av kommunalråd och regionråd.

Förslaget om att inrätta råden den 1 januari 2026 är bra.

Avsnitt 11.11 Samverkan i kris och krisberedskap

Utredaren bedömer att nuvarande former för samverkan vid fredstida kriser är i huvudsak lämpliga.

Mot bakgrund av erfarenheter från ett flertal händelser konstaterar utredaren att det måste finnas etablerade strukturer innan en kris inträffar. Utredaren konstaterar samtidigt att det inte är görbart att skapa specifika strukturer för alla olika typer av potentiella händelser och kriser. Ansvaret faller därmed på länsstyrelserna att säkerställa att det finns upparbetade generella strukturer vilka bör användas i största möjliga utsträckning.

Mot bakgrund av de resonemang som coronakommissionen för om att dela upp det regionala områdesansvaret bör delas upp mellan två enheter anför utredaren att Länsstyrelserna även fortsättningsvis bör ha det geografiska områdesansvaret på regional nivå. Regeringen bör också utnyttja länsstyrelserna och deras regionala råd för krisberedskap, skydd mot olyckor och totalförsvaret i större utsträckning för att säkerställa en bredd i regeringens information från och till kommuner och regioner.

Överenskommelser mellan staten och SKR i fråga om krisberedskap och civilt försvar är inte lämpliga. Statliga medel för genomförandet av förberedande uppgifter inför fredstida kriser och höjd beredskap bör fördelas på annat sätt, t.ex. genom generella statsbidrag eller ett fåtal inslag av riktade stadsbidrag.

Utredaren konstaterar att civilområden inrättats men analyserar inte vidare om, och i så fall hur, detta påverkar statens samverkan med kommuner och regioner.

Länsstyrelsens synpunkter

Länsstyrelsen instämmer i stort med utredningens bedömningar vad avser samverkan i kris och krisberedskap. Länsstyrelsen konstaterar samtidigt att betänkandet i huvudsak fokuserar på fredstida kriser medan fokus i utvecklingen på beredskapsområdet ligger på civilt försvar. I uppdraget saknas inriktning om inför och under höjd beredskap.

En fredstida kris får per definition beskrivas som tillhörande det tidsspektrum som omfattar "inför höjd beredskap". Utredningens

tolkning av uppdraget lyfter inte alls det perspektivet och saknar därför förslag med udd inom området samverkan i kris och krig.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det inte är realistiskt att ha etablerade samverkansstrukturer för varje tänkbar krissituation utan att samverkan bör utgå från de generella strukturer som länsstyrelsen bygger upp utifrån det geografiska områdesansvaret. Det kan kompletteras med strukturer för vissa specifika händelser, såsom exempelvis skett inom ramen för planering för kärnteknisk olycka (*Förordning om skydd mot olyckor* 2003:789). Det är också i linje med hur regeringen anfört att ledning i det civila försvaret bör gå till i den nya totalförsvarspropositionen, ytterst genom det geografiska områdesansvaret.

I samma kapitel som ovanstående står att "*Utredningen konstaterar vidare att det kan finnas situationer då samverkan inte är någon lösning.*" Här blir resonemanget lite hängande då inget förslag till lösning eller liknande ges.

Länsstyrelsen konstaterar också att vid höjd beredskap träder det geografiska områdesansvaret på civilområdesnivå i funktion, och ska då enligt regeringen utgöra en ledningsnivå mellan länsstyrelsenivån och regeringen, samt särskilt utgöra en nod för samverkan med övriga statliga myndigheter och Försvarmakten. Det geografiska områdesansvaret på länsnivå kommer i ett sådant läge fortsatt ha ansvaret för statens samverkan med kommuner och regioner. Det är inte osannolikt att en situation som föranleder höjd beredskap inleds som fredstida krishantering. Överlag gäller i beredskapssystemet samma samverkansformer i fred som i krig, vilket underlättar övergången till höjd beredskap. Det är i enlighet med likhetsprincipen. Det gäller inte länsstyrelserna. Såväl samverkan mellan länsstyrelserna, som deras samverkan med andra aktörer och den inre organisationen ska enligt nuvarande ordning göras om under en pågående kris, när höjd beredskap tillkännages vilket även påverkar samverkan med kommunerna och regionerna. Detta behöver analyseras vidare.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att reglering av kommuners och regioners beredskapsarbete bör ske genom författning snarare än genom överenskommelser. Ur länsstyrelsens perspektiv, såsom ansvarig att följa upp arbetet från statens sida, är det viktigt att sådana författningar tas fram i dialog med företrädare för kommuner och regioner.

Vad avser fördelning av medel genom generella statsbidrag ser länsstyrelsen fördelar i minskad administration och ökad möjlighet för varje kommun att anpassa verksamheten efter egna behov. Effekten av en sådan förändring bör analyseras vidare innan den genomförs.

Avsnitt 12.2.4.Utredningens bedömning avseende överenskommelser

Utredningens bedömning: *Överenskommelser mellan staten och SKR är inte en lämplig form för samverkan mellan staten och kommunsektorn. Om överenskommelser med SKR ändå ingås bör dessa begränsas till att gälla politiska målsättningar, snarare än offentliga förvaltningsuppgifter. Överenskommelserna bör inte heller innebära att medel utbetalas till eller via SKR.*

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning om att överenskommelser mellan staten och SKR som metod för samverkan med kommunsektorn bör undvikas.

Länsstyrelsen delar uppfattningen att utvecklingen av SKR har inneburit att det har växt fram en parallell myndighetsliknande struktur som gör rollfördelningen mellan SKR och statliga myndigheter oklar. Detta försvårar möjligheterna att åstadkomma en mer samordnad statlig förvaltning och en mer sammanhållen, styrning. Länsstyrelsen delar uppfattningen att det är mer ändamålsenligt att bygga upp kompetens och informationsinfrastruktur hos en eller flera statliga myndigheter.

Länsstyrelsen vill i sammanhanget även lyfta fram länsstyrelsernas möjligheter att ta fram regionala kunskapsunderlag och lägesbilder utifrån den breda expertis som finns inom de 21 myndigheterna. Länsstyrelserna har även en gemensam och välorganiserad samverkansstruktur sinsemellan sedan lång tid tillbaka, vilket möjliggör att ta fram kunskapsunderlag och lägesbilder över större områden än vad länen medger.

Länsstyrelsen anser sammantaget att SKR inte ska ges en myndighetsliknande roll i samverkan med staten.

Avsnitt 12.3.1 Regionalisering av Socialstyrelsen – ett sätt för staten att bättre kunna samverka med och stödja regionerna

Länsstyrelsen ställer sig positiv till förslaget om en sådan indelning av Socialstyrelsen.

Tidiga erfarenheter från den struktur som sattes 2022 visar att samverkan mellan geografiskt ansvar och sektorsansvar underlättas om sektorsmyndigheten har en indelning som motsvarar civilområdena, i enlighet med förordningen (2022:593) om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning.

I detta ärende har landshövding Johan Sterte beslutat och utredare Åsa Sars varit föredragande. I ärendets slutliga handläggning har vikarierande länsråd Stefan Renlund, chefsjurist Louise Klofelt, avdelningschef Maria Ek samt avdelningschef Åsa Halldorf medverkat.

Johan Sterte

Åsa Sars

Landshövding

Utredare

Kopia till

fi.ofa.k.remissor@regeringskansliet.se